APELATIVUL PĂSTORESC *COMARNIC* ŞI NUMELE TOPICE *COMARNIC*, *COMARNA*... CONSIDERAŢII ETNOGRAFICE ŞI ETIMOLOGICE

ION POPESCU-SIRETEANU

On the toponym *comarnic*

(*Abstract*)

We notice that the authors of the DA (i. e. short for *Romanian Dictionary of the Romanian Academy*) have gathered a large quantity of information in the presentation of this word, which has a wide range of significations. Discussing these significations, the authors of the MDA (i. e. short for *Little Dictionary of the Romanian Academy*) have either oversimplified the word meanings or paid attention only to some indications mentioned in the DA. Regarding the meaning "cerdac" (porch), it is not mentioned that it is used inappropriately; regarding the meaning "coş la sobă" (stove chimney), it is not mentioned that the referent is also designated by the word ursoaică (lit. she-bear). The meaning "şură mare" (large barn), resumed by "şezătoare" (an evening reunion involving group work) is analogical, even if, now and then, "şură" has the meaning "strungă" (sheepfold).

Keywords: toponym, sense, ananalogy, expression, lexical productivity

Prin termenul *comarnic* se denumesc „diferite construcţii sau părţi ale stânei"[1]. În Valea Jiului, comarnicul este „făcut fie sub streaşină prin prelungirea acoperişului, fie într-o parte a stânei"[2].

În *Dicţionarul limbii române*[3], *comarnic* are sensurile:

1. „colibă mică în care locuiesc ciobanii; umbrar pentru ciobani";

2. „parte a stânii (cf. *geandâr*): locul (închis cu grădele [...]) unde se fierbe zerul, parte a stânii deschisă în faţă, care comunică cu strunga prin uşile pe care intră oile la muls, straşina care apără strunga de ploaie, parte a stânii unde se mulg oile, subt acelaşi acoperiş cu celelalte două despărţituri ale stânei: *stâna propriu-zisă*

[1] Romulus Vuia, *Studii de etnografie şi folclor*, ediţie de Mihai Pop şi Ioan Şerb, vol. II, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 240. Vezi şi p. 245, nota 35.

[2] *Ibidem*, p. 278.

[3] *Dicţionarul limbii române* (DA): serie veche, 1913–1949, Bucureşti, Editura Academiei Române, Librăriile Socec & Comp.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

şi *stâna foilor*, sala în care şed ciobanii de mulg oile, un loc închis cu grădele nelipite, coperit în formă conică, unde fierb păcurarii (= păstorii) zerul. Comarnicul serveşte contra ploilor şi pentru a face umbră mulgătorilor în zilele calde de vară", cf. *foişor*, *umbrar*."

3. „Loc adăpostit (ca o *cămăruţă*) în stână, unde se păstrează caşul la uscat, numit şi *celar* sau *pătul*; un fel de pod pe care se zvântă caşul, poliţa din stână unde pun băcionii caşii şi băcioanele trocile cu lapte, un stâlp înalt la vârful căruia se află un pod acoperit cu scoarţă, în care ţin ciobanii bulzii de brânză spre siguranţă de urs ca şi să nu se strice, locul de la stână unde se aşază caşul ca să se scurgă; sânt patru stâlpi, patru furci legate între ele şi deasupra se pun nişte crengi; caşul se aşază pe aceste crengi. Îndată lângă *mutare* este *comarnicul*, care se mai numeşte şi *pătul*, şi serveşte la uscarea caşilor. El este cămara stânei. Comarnicul este aşezat pe patru furci bătute în pământ în formă pătrată, la o distanţă de doi metri una de cealaltă. Împrejur furcile sânt împreunate cu *hoduri*. De două laturi opuse şi la mijloc stau în pământ două furci mai înalte, care asemenea sânt împreunate cu o grindă (*hod*) care se numeşte *zvârginile comarnicului*. Leasa [pe care se pune caşul la uscat] este aşezată în comarnic".

4. Prin extindere semantică, cuvântul denumeşte „poliţa sau leasa pe care se usucă caşul (în comarnic), poliţa sau scândura pe care întinde baciul caşii de se usucă, o leasă pe care se pune brânza de se svântează, o leasă de nuiele pe care se pun caşii sau brânza, o instalaţie în forma unei mese, din leasă împletită sau tablă găurită pe care se aşează caşul ca să se scurgă şi să se usuce, o masă găurită pe care se aşază caşii ca să se poată scurge, poliţă pe care se aşează caşii. Caşul luat din strecătoare se pune spre svântare pe o leasă de nuiele numită *comarnic*".

5. Prin analogie, s-a creat sensul „coş de sobă ţărănească ce se termină în pod, numit şi *ursoaică*".

Se vede că autorii *Dicţionarului* au adunat o mare bogăţie de informaţii în prezentarea acestui cuvânt cu numeroasele lui semnificaţii.

Preluând aceste informaţii, autorii *Micului dicţionar academic*[4] le simplifică prea mult sau nu acordă atenţie unor indicaţii din *Dicţionarul limbii române*. La sensul „cerdac", nu se precizează că este folosit impropriu; la sensul „coş la sobă", nu se precizează că este vorba de coşul numit şi *ursoaică*. Sensul „şură mare", preluat din „Şezătoarea", este analogic, chiar dacă *şură* are, pe alocuri, şi sensul „strungă".

Pe baza informaţiilor din lucrări consultate, dar şi din anchetele noastre sau ale unor absolvenţi ai Facultăţii de Filologie din Iaşi, vom face o grupare mai amănunţită a sensurilor, faţă de *Dicţionarul limbii române*, şi mai organizată, faţă de *Micul dicţionar academic*, întrucât pentru acest dicţionar nu s-au făcut anchete noi, iar cele de după 1934 (anul apariţiei *Dicţionarului limbii române*, litera C) nu au fost valorificate.

[4] *Micul dicţionar academic* (MDA), vol. I (A–C), 2001; vol. II (D–H), 2002; vol. III (I–Pr), 2003; vol. IV (Pr

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

1. Colibă mică sau doar un simplu acoperiş înclinat, în care păcurariul şi mulgaşul sânt scutiţi de ploaie şi de vânturi ori de soare; colibă în care „se scuteşte de ploaie păcurariul şi mulgaşul”[5]; „mic acoperiş înclinat servind ca adăpost pentru ciobani”[6]; în N-V Moldovei, este „adăpostul ciobanului”[7]. Cu sensul mai general, în Ieud şi pe Budescu Mare, „acoperiş ridicat pe patru furci”[8].

2. Acest acoperiş este, de fapt, şi acoperişul locului unde ciobanii/mulgarii/ mulgaşii mulg oile, loc numit *strungă*; „*Comarnic* s-a numit şi acoperişul din faţa strungii, deasupra locului unde şedeau ciobanii care mulgeau oile la stâna de pe Retezat, Parâng, Munţii Călimani”; această construcţie a existat şi există şi „la stâna bârsănească din Carpaţii Meridionali şi Răsăriteni”[9]; în Câmpia Română se numeşte „acoperişul strungii”[10]; „acoperiş la locul de muls”[11], în Valea Argeşului. Şi la ungurenii de pe Râul Doamnei este „acoperişul de la locul de muls”[12]; „în apropierea stânei se afla strunga, cu un comarnic deasupra celor trei scaune unde se mulgeau oile”[13]; „O altă parte de perfecţiune este acoperirea acestei bariere cu o boltă numită în unele părţi *comarnic* şi serveşte contra ploilor şi pentru a face umbră mulgătorilor, în zilele calde de vară” şi este „acoperit numai deasupra”[14]. În Piua Pietrei [*Petrei* – n. n.] ciobanii mulgeau la adăpostul comarnicului”[15]. George Pitiş spunea: „Comarnic, acoperit, unde mulge, pe jos cu podele cam înclinate, ca să nu poată oaia trage”[16] şi revine cu informaţia potrivit căreia comarnicul este „cu acoperiş”[17]. Aceeaşi informaţie o avem şi din mărginimea Sibiului: „acoperiş care-i scutea pe mulgători de ploaie”[18]; în Râmnicu Sărat este, de asemenea, locul acoperit unde stau ciobanii la muls[19]. Acelaşi autor, în lucrarea citată, spune că „La stânga şi în faţa stânei se înalţă *comarnicu*, făcut ca şi stâna din furci, lunguri şi curmezişuri, cu deosebire că laturile (afară de cel dinspre nord) sânt descoperite.

[5] Tiberiu Morariu, *Viaţa pastorală în Munţii Rodnei*, Bucureşti, Societatea Regală Română de Geografie, 1937, p. 114, nota 1.

[6] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 275; vezi şi planşa XXXVI B şi XXXVII A şi fig. 94, p. 291.

[7] *Ibidem*, p. 290.

[8] *Ibidem*, p. 256.

[9] *Ibidem*, p. 242, 245.

[10] *Ibidem*, p. 234.

[11] *Ibidem*, p. 320.

[12] *Ibidem*, p. 319.

[13] *Ibidem*.

[14] George Giuglea, *Cuvinte româneşti şi romanice. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, ediţie de Florenţa Sădeanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 46.

[15] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 218.

[16] George Pitiş, *Studii de folclor şi etnografie. Texte folclorice*, în: Ion Muşlea, *George Pitiş, folclorist şi etnograf*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 167.

[17] *Ibidem*, p. 183.

[18] N. Dragomir, *Din trecutul oierilor margineni din Sălişte şi comunele din jur*, în „Lucrările Institutului de Geografie din Cluj”, II (1926), Cluj, Editura Institutului de Geografie, Tipar „Ardealul”, 1926, p. 205.

[19] I. I. Stoian, *Păstoritul în Râmnicul-Sărat*, în „Grai şi suflet”. Revista Institutului de Filologie şi Folclor, VI (19

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

Acoperişul comarnicului poate să fie făcut cu o scurgere [...]. În fundul comarnicului se află spătarul, de care se razimă ciobanii în timpul mulsului, iar sub spătar se află mulgătorile. [...] Comarnicul serveşte pentru adăpostirea de vânt, ploaie şi soare a ciobanilor în timpul mulsului"[20]. În Jina, *comarnic* este „numai acoperişul uşilor de la strungă"[21]. *Comarnic* este „un acoperiş care să ferească pe mulgari de ploaie sau de soarele prea arzător", pe Valea Bistriţei[22], „acoperişul de la strungă"[23]; *comarnicul* „serveşte pentru adăpostirea de vânt, ploaie şi soare a ciobanilor în timpul mulsului. Acoperişul comarnicului poate să fie făcut cu o scurgere sau două. În fundul comarnicului se află *spătaru*, iar sub spătar se află *strunga* cu *cotaru*, partea de dinainte a acesteia, loc pe unde ies oile la muls"[24]. Şi în Vrancea, *comarnic* este „locul unde ciobanii mulg oile"[25]. Pe muntele Bostan, aproape de Bacău, este, de asemenea, „locul (acoperit) unde se mulg oile"[26]. În Nereju (Vrancea) „Comarnicul, adică adăpostul în care se mulg oile, e făcut dintr-un acoperiş [...]. E podit cu scânduri înclinate spre scaunul mulgarului"[27]. În nordul judeţului Argeş, *comarnic* este, de asemenea, „loc de muls oile la strungă"[28]. Am putea adăuga şi alte informaţii, din care reiese că *un comarnic este un acoperiş, un loc acoperit*, unde sunt mulse oile.

3. Comarnic este „locul unde se pun troacele cu lapte la stână şi care se numeşte şi *celar*"[29]. Comarnicul, în S-E Munţilor Apuseni, „e o mică scară aşezată orizontal sprijinită pe patru furcele fixate în pământ, la circa 1 m înălţime, ale cărei bare transversale susţin troacele ovale cu o capacitate de 10–15 litri"[30].

4. Ov. Densusianu scrie: „locul de la stână unde se aşează caşul ca să se scurgă; sânt patru stâlpi, patru furci legate între ele şi deasupra se pun nişte crengi; caşul se aşează pe aceste crengi"[31]. Pe Retezat şi Parâng, comarnicul este partea stânei cu streaşina ieşită în afară, care se află în faţa intrării sau pe altă latură a

[20] *Ibidem*, p. 47–48.

[21] „Buletinul Societăţii Regale de Geografie", Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co, 1932, p. 262.

[22] Ioana Ilişanu Stănescu, *Terminologia păstoritului pe Valea Bistriţei, comuna Broşteni*, teză de licenţă, Iaşi, 1972, p. 17.

[23] Dragna Cojocaru Ardeleanu, *Termeni păstoreşti în graiul din Humuleşti*, teză de licenţă, Iaşi, 1974.

[24] Caliopia Bâgu, *Termeni păstoreşti pe Valea Prutului*, teză de licenţă, Iaşi, 1972, p. 16.

[25] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 194.

[26] *Ibidem*, p. 196.

[27] Traian Herseni, *Probleme de sociologie pastorală*, Bucureşti, Editura Institutului de Ştiinţe Sociale al României, 1941, p. 82.

[28] Elena Cremona Ţintatu – Comănescu, *Migraţiile interne şi enclavele culturale*, Piteşti, Editura Tiparg, 2009, p. 212.

[29] Teofil Frâncu, Gheorghe Candrea, *Românii din Munţii Apuseni (Moţii). Scriere etnografică*, Bucureşti, Tipografia Modernă, 1888, p. 99.

[30] Valeriu Butură, *Adăposturile temporare în sud-estul Munţilor Apuseni*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1958, p. 114.

[31] Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., 1915, p. 314.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

stânei şi avea rostul, pe de o parte să apere intrarea de ploi, iar pe de alta să servească drept încăpere pentru păstrarea caşului"[32]; „*Comarnicul*, ridicat pe patru stâlpi şi cu acoperiş pentru păstrarea caşului"[33] (în Maramureş); în Valea Jiului *comarnicul* este „locul de uscat caşi, sub streaşina prelungită a stânii sau în interiorul stânii, sub forma a două bârne despicate, aşezate cu faţa netedă în sus"[34]. În unele locuri, *comarnicul* este o anexă a stânii şi în el se păstrează caşul"[35]. În Pădureni, *comarnicul* este pentru uscat caşul[36]; „... serveşte pentru uscarea caşului şi se află chiar în faţa colibei"[37]. Este cămara în care se ţine brânza (pe Rarău); „colibă aparte în care se păstrează brânza la stânile din Maramureş, acoperită cu coajă de brad"[38].

5. În Ţinutul Pădurenilor şi în Poiana Ruscăi, *comarnicul*, pe care se zvântă caşii, este transportabil, ca stâna să gunoiască locul[39].

6. „Podul sau polița unde se pune caşul la scurs"[40]; o poliţă pe care se păstrează caşul[41]; „polița pe care se pune caşul" în N-V Moldovei[42]; în Părăginosul este numai o scândură, o poliţă[43]; „polița largă, pe 4 pari, pe care se păstrează caşul", în Pădureni - Hunedoara[44]; polițele din stână în care se păstrează caşul, la ţăranii din bazinul Haţegului şi valea Streiului[45]; *comarnice* sunt „polițele pentru caş în stânele mărginenilor din Ţara Haţegului"[46]. R. Vuia ne spune că „la strungile pădurenilor lipsea acel acoperiş de deasupra locului de muls numit *comarnic*". Aici, *comarnic* era „polița ridicată pe patru pari în apropierea stânei, şi pe care se păstra caşul şi se usca"[47].

7. „Leasă pe care se pune caşul la uscat/la zvântat/la copt/la dospit", sinonim cu *poliţă*, *pat*, *gratie*[48]; leasă (de nuiele) pe care se usucă, se scurge, se coace caşul.

[32] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 240.
[33] *Ibidem*, p. 255.
[34] *Ibidem*, p. 278.
[35] Tiberiu Morariu, *op. cit.*, p. 114, nota 1.
[36] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 223.
[37] Tiberiu Morariu, *op. cit.*, p. 164.
[38] Idem, *Oieritul evreilor maramureşeni*, în „Lucrările Institutului de Geografie din Cluj", IV, Cluj, Editura Institutului de Geografie, Tipar „Ardealul", 1928–1929, p. 194.
[39] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 182.
[40] Dimitrie Dan, *Stâna la românii din Bucovina* (reproducere din „Junimea literară", anul XII, nr. 4–5, Cernăuţi, 1923, p. 190.
[41] Ion Conea, *Clopotiva. Un sat din Haţeg. Monografie sociologică întocmită de echipa regală studenţească 19/935,* vol. I, Seria „Biblioteca de Sociologie, Etică şi Politică. Sociologia României", Bucureşti, Institutul de Ştiinţe Sociale a României, 1940, p. 73.
[42] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 195, 295.
[43] Ion Conea, *op. cit.*, p. 194.
[44] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 223–224.
[45] *Ibidem*, p. 449.
[46] *Ibidem*, p. 285.
[47] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 223–224.
[48] Gheorghe Iordache, *Ocupaţii tradiţionale pe teritoriul României*, vol. II, Craiova, Editura Scrisul Românes

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

Sinonim cu *poliță* (când e poliță), cu *comarnic* (acesta în sudul Transilvaniei și în nordul Moldovei)[49]. În Bucovina am înregistrat și *leasă* sau *comarnic*, termenii fiind sinonimi.

8. La stâna cu *celar*, *comarnicul* este „un fel de etajeră", pe care se țin unele lucruri[50].

9. La secui, *komírnyék* este „acoperișul locului unde stau ciobanii la muls" și „adăpostul în care doarme ciobanul lângă strungă"[51].

10. În zona Câmpulungului Moldovenesc, *comarnic* are și sensul „afumătoare"[52].

Din toate informațiile prezentate de noi, ca și din cele prezentate în *Dicționarul limbii române*, se vede că pretutindeni comarnicul are rostul de a acoperi, de a apăra de ploaie, de soare, de vânt, sinonim fiind, în primul rând, cu *strungă*, ceea ce am arătat la locul potrivit[53]. Este, așadar, un acoperiș înclinat, în două ape, acoperiș de la locul de muls, acoperișul din fața strungii sau acoperișul strungii, boltă numită comarnic, acoperișul ușilor de la strungă. Reluăm două informații prezentate mai sus: „la strungile pădurenilor lipsea acel acoperiș de deasupra locului de muls numit *comarnic*" și *comarnic*, la secui, este „acoperișul locului unde stau ciobanii la muls"[54].

Cea mai interesantă și, am zice, spectaculoasă parte a acestui capitol este aceea privitoare la originea termenului păstoresc *comarnic*.

Dicționarele și autorii unor lucrări de etimologie susțin că termenul *comarnic* este slav, mai sigur sud-slav, întrucât se găsește la bulgari și la sârbi, cu sensuri apropiate sau identice. Chiar Al. Philippide scrie: „e sârbul *komarnik*", „bulgar *komarnik*", cabane, hutte d'un berger", din v. bg. *komaĭ*, *comarŭ*[55]. Ov. Densusianu spune că numai în bulgară se întâlnește un cuvânt asemănător celui românesc. În slavă este *komornikъ*, derivat din *komora* (< lat. *camera*) pătruns în slava comună. Din *komora* avem rom. *comoară*.[56] Autorii *Dicționarului limbii române* scriu: „Din bulg. *komarnik* «cabane, chalet» (cf. sârb. *komarnjak* «colibă ciobănească», slov. *komarnica*, idem)". „La slavii din sud, cuvântul e un derivat din *kamara* (*komara*, *kamora*, *komora*), care e un împrumut din latinește (*camera*)[57], încât e posibil ca vechii păstori români să fi fost cei ce au dat cuvântul slavilor de sud,

[49] *Ibidem*, p. 78.

[50] *Ibidem*, p. 86.

[51] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 245.

[52] Otilia Sfarghiu, Vasile Sfarghiu, *Regionalisme din Câmpulung Moldovenesc*, Câmpulung Moldovenesc, Editura Amadoros, 2005, p. 51.

[53] Vezi: Ioan Popescu-Sireteanu, *Termeni păstorești*, vol. I, Iași, Editura Princeps Edit, 2005, p. 300.

[54] Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 223, 245.

[55] Alexandru Philippide, *Originea românilor*, vol. I, Iași, Editura Viața Românească, 1925, p. 728.

[56] Ovid Densusianu, *Aspecte lingvistice ale păstoritului*. Curs universitar, vol. I, București, 1933–1934, p. 112–113.

[57] Erich Bernecker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–2, Heidelberg 1908–1913, p. 556.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

pentru ca mai târziu să-l primească îndărăt de la ei"[58]. Rutenescul *komarnyk* e împrumutat, mai recent, din românește. George Giuglea propune şi o altă ipoteză: „Comarnic se poate explica şi după regulele foneticei românești. Din un *camara* + suf. *-nic* slav, dar productiv şi la noi, merge uşor un **cămarnic* (cu *a* > *o*, subt influența labialei)"[59].

Unele localități şi unii munți poartă numele *Comarnic*[60].

În lămurirea originii termenului *comarnic*, noi avem alte date şi alt punct de vedere.

*

În *Dicționarul limbii române*, cuvântul *coamă* este prezentat pe un spațiu apreciabil, având patru sensuri principale.

1. „părul des, stufos şi mai lung decât părul corpului, de pe ceafa, greabănul sau de pe întreaga spinare a unor animale ca leul, calul, porcul şi unele specii de câini". „Extrem de numeroase... [sunt] atributele cu care se exprimă diferitele forme şi aspecte ale coamei: ... aleasă, bogată, borzoşă, buhoasă, câlțâiată, ciumpavă, ciupită, ciuntită, costruşită, creață, deasă, despărțită, flocoasă, frumoasă, groasă, hâdă, îmfoiată, înțepoşată, înspicată, lată, lăută, linsă, lucie, lomboşă, lungă, măiastră, mătăsoasă, mare, mică, mocănească, neagră, netedă, pârlă, păştită, păroasă, periată, pieptănată, pletoasă, rară, rățoiată, răsfirată, rătundă, rătunzită, retezată, roasă, rotată, sbârlită" etc.

Dintre numeroasele citate, reținem doar unul: „Mai stai, murgule, legat, [...]/Să bei apa muntelui [...]/Ca să-ți crească coama naltă,/Coamă naltă şi învoaltă" (Teodorescu). Unele plante au în denumirea lor cuvântul coamă: *coama calului*, *coama porcului*, *coamă-de-mare*;

2. „Părul capului omenesc"; „frunzişul des din vârful arborilor, pădure de pe coastele şi vârful munților"; „mănunchiul des al razelor solare, coada unei comete";

3. „Muche orizontală, rezultată din intersecția a două planuri; (spec.) culme prelungită de deal (cf. creastă, sprânceană, obcină); muchea de deasupra, orizontală, a unui zid; linia formată de cele două planuri înclinate ale unui coperiş (cf. şaua casei); lemnul orizontal în care sânt înțepeniți căpriorii acoperişului, laț, slimă, coroană; vârful (cu spicele) al unui stog; valul de pământ aruncat deasupra şanțului". Aici se amintește *coamna munților*. Reținem un context din Tudor Pamfile:

[58] George Giuglea, *Cuvinte românești şi romanice. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, vol. II, ediție de Florența Sădeanu, București, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1983, p. 332.

[59] *Ibidem*, p. 46. Vezi şi: Idem, *Documenta Romaniae Historica*, II, p. 332; Alma Blănaru, *Dicționar de termeni păstorești*, Suceava, Editura Muşatinii, 2002, p. 138.

[60] *Marele dicționar geografic al României*, II, București, 1899, p. 575 şi urm. Vezi şi: Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX – XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, București, 1933, p. 102–103; *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, II – 1972, p. 502. Pentru prezența acestui termen în limbile vecine, vezi Romulus Vuia, *Studii de etnografie şi folclor*, ediție de Mihai Pop şi Ioan Şerb, vol. II, București, Editura Minerva, 1980, p. 56–57, nota 35; *ibidem*, p. 245; Emil Vrabie, *Ele* 5.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

„Prin unele părți *samarul mai poartă numele de laț, leaț, coamă, culme, samară, slemnea, slimă, comană sau coroană*"[61]. Sunt și alte informații, sub acest sens, pe care nu le mai reținem;

4. „*Coama apei* = cursul, firul apei", adică „linia mediană a unui râu".

Coamă are o seamă de derivate: *comíță*, *comușoáră*, *comát*, *-ă*, *comós*, *-oásă*, *comár* „curelele care vin pe coama calului, când se înhamă, ceafa căpețelei", dar aici trebuie adăugate și sensurile prezentate de noi (mai jos); *comană* „coama casei", dar și sinonim al lui *samar*; *comarac* este variantă a lui *comanac*.

Aromânii au *coamă*, pl. *coame*: *coama a calui* (= coama calului), sinonim cu *grívă*, *hióte*. În greacă este *kóme*. La meglenoromâni, *coamă* este părul de la coada calului; „arcuș la vioară". Cuvântul este o moștenire din lat. *coma*.

*

Acest cuvânt are o mare prezență în toponimia românească, fără exemple în *Toponimia*[62] de Iorgu Iordan. În Banat, găsim *Coama* „șea de deal" în Gârliște și un „șes arabil și pășune" în Glimboca, jud. Caraș-Severin[63]. În *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*[64] găsim următoarele nume de locuri: *Coama*, deal în Groștea, jud. Gorj, explicat prin *coamă* „culme, creastă, muche"; *Coama Arcanului*, coamă de munte în Runcu, jud. Gorj; *Coama Iepii*, pădure în Firijba, jud. Vâlcea; *Coama Strungilor*, deal în Urdari, jud. Gorj; *Coamele*, munte în Runcu, jud. Gorj. Se înțelege că numărul exemplelor s-ar putea înmulți.

Marea prezență a cuvântului în dialectele limbii române poate duce la concluzia că așa-numita „temă obscură COMA" cu sensul „coamă" poate fi o moștenire traco-dacă încă necunoscută, pe care o vor putea documenta antroponimia și toponimia.

Sensurile lui *coamă* au putut ușura și chiar au condiționat apariția derivatului *comar*, cuvânt inclus, în *Dicționarul limbii române* al Academiei Române, în familia lui *coamă*. *Comar* are, cum am arătat, sensul „curelele care vin pe coama calului când se înhamă, c e a f a căpețelei"[65]. Autorii *Micului dicționar academic* preiau cuvântul, dar îi dau sensul „ham", ceea ce nu corespunde cu realitatea și cu informația din scrierea lui Damé. Dar *comar* are și alte sensuri. Astfel, în *Glosarul dialectal Oltenia* este înregistrat cu înțelesul „lemn pe care se reazemă vârfurile căpriorilor (la casă)"[66]. Dorina Bărbuț înregistrează același sens: „lemn pe care se sprijină căpriorii unui acoperiș, la culmea acestuia"[67]. În Bucovina, la Câmpulung,

[61] Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi: contribuțiuni de artă și tehnică populară*, 1910, p. 422.

[62] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963.

[63] Viorica Goicu, Rodica Sufletel, *Dicționarul toponimic al Banatului (C)*, vol. II, Timișoara, 1985, p. 89.

[64] Gheorghe Bolocan, *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. II (C–D), Craiova, Editura Universitaria, 1995, p. 152.

[65] Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană română*, București, 1898, p. 50.

[66] *Glosar dialectal Oltenia*, București, Editura Academiei Române, 1967, p. 25.

[67] Dorina

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

comar înseamnă „coamă (de ţiglă)"[68], deci tot în legătură cu acoperişul şi anume cu partea de sus a acestuia, unde se reazemă căpriorii pe un lemn lung aşezat orizontal. Din *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia* am reţinut următoarele informaţii: *Comar* este nume de moşie şi ar veni de la un nume de persoană *Comaru*, de unde şi *Comăreşti*. „În anchetele pentru *DELR* am înregistrat la Hăţăgel, c. Densuş Hd. cuvântul *comar* «partea mai ridicată a unei bucăţi de teren arabil (atunci, când, arătura s-a început de la margine». Cu acelaşi sens, a fost notat cuvântul *comarnă* în Frasin – Db."[69]. Nu este greu de admis că de la *comar*, cu sensurile prezentate, dar şi de la un sens neatestat, „acoperiş" sau „coama acoperişului", s-a putut ajunge la sensul „acoperiş care îi scuteşte pe ciobani de ploaie, soare şi vânt, când mulg oile sau când le păzesc". În acest caz, putem spune că de la *comar*, cu suf. *-nic*, sau de la *comarnă* cu suf. *-ic*, s-a realizat derivatul *comarnic*, împrumutat din română în bulgară şi sârbă. Sensurile din ungureşte[70] au fost împrumutate mai târziu, aşa cum au fost împrumutate şi cele din ucraineană.

Comarnic „E un termen ciobănesc foarte frecvent în toponimia noastră pastorală, cu diverse accepţiuni"[71]. Este munte în plaiul Arefu[72]; munte în Bucovina[73]; *Comarnic*[74]; *Comarnic* (în Runc) şi *Comarnicele* (în Telciu)[75]; *Dealu Comarnicelor*, în Zagra-Năsăud[76] şi *Dosu Comarnicelor*, în Parva[77]; *Valea Comarnicelor*, în Cuhea[78] şi în Munţii Apuseni[79]; *Valea Comarnicului* este un curs de apă în Corbu, jud. Harghita şi tot aici *Comarnicu*, munte, şi *Comărnicuţ*[80]; *Dealu Comarnic* în Tazlău[81].

Sunt şi alte nume topice *Comarnic*. „În anchetele pentru *DELR* cuvântul a fost înregistrat în peste 200 de puncte din toate judeţele ţării, mai ales în regiunile

[68] Otilia Sfarghiu, Vasile Sfarghiu, *op. cit.*, p. 51.

[69] Gheorghe Bolocan, *op. cit.*, p. 176.

[70] Márton Gyula ş. a., *A magyarnyelvjárások roman kölcsönszavai [Împrumuturile româneşti ale dialectelor maghiare]*, Bucureşti, Editura Kriterion, 1977, p. 212.

[71] Ion Conea, *op. cit.*, p. 85, nota 5.

[72] C. Constantinescu-Mircești, *Păstoritul transhumant şi implicaţiile lui în Transilvania şi Ţara Românească în secolele XVIII–XIX*, Bucureşti, Editura Academiei, 1976, p. 88.

[73] Serafim Ionescu, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti, 1894, p. 70.

[74] Vezi *Marele dicţionar geografic al României, II*, Bucureşti, 1899, p. 575; Nicolae Dunăre, *Civilizaţie tradiţională românească în Curbura Carpatică Nordică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 120;

[75] George Giuglea, *op. cit.*, p. 335.

[76] *Ibidem*, p. 336.

[77] *Ibidem.*

[78] Tache Papahagi, *Graiul şi folclorul Maramureşului*, Bucureşti, 1925, p. 208.

[79] „Grai şi suflet". Revista Institutului de Filologie şi Folclor, III (1927–1928), Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., 1929, p. 66.

[80] Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loşonţi, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania. Date despre localităţi şi informatori*, Bucureşti, Editura Academiei, 1992, p. 79, 80.

[81] Preot C. Mătasă, *Câmpul lui Dragoş. Toponimie veche şi actuală din judeţul Neamţ*, Bucureşti, Casa

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

de deal şi de munte, cu sensul «adăpost pentru ciobani, umbrar; partea stânii pe unde intră oile la muls»"[82]. *Comărnicel*, este un nume de munte în Munţii Orăştiei[83]. Un joc popular se numeşte *Comarnicul*[84].

Numele are vechi atestări. Astfel, *Comarnicele* (*Comarnicul*), munte în Vâlcea (1501), *Comarnicul*, munte în jud. Prahova (1510)[85]. De la români, cuvântul a trecut în limbile vecine şi ca nume topic[86].

La 1490, a fost menţionat, lângă Iaşi, satul *Comarna*, care era şi branişte[87]. Despre substantivul comun *comarnă*, Philippide scria: „*Comarna*, care azi nu mai există ca nume comun, e probabil = comarnic"[88]. Reamintim că substantivul comun *comarnă* este atestat în Dâmboviţa şi reprezintă un sinonim al lui *comar* (vezi mai sus), aşadar cuvântul mai există, astăzi, insular. Numele topic *Comarna* se explică printr-un antroponim neatestat.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, un *Chiril Comarnischi* avea parte în moşia Blândeşti, ţinutul Botoşani[89].

În 1438, se menţionează numele de persoană *Comarici*, derivat de la *Comaru* cu suf. *-ici*, stăpân al satelor Jideşti şi Avereşti[90]. Se face trimitere la *Camărici* şi *Cămarici*, dar găsim şi numele în forma *Camarici*, menţionat la 1558, 1587, „probabil acelaşi cu *Camarin*", menţionat la 1479[91]. (Numele de persoană *Cămărici* a fost menţionat la 1606. Un nume de sat *Comareţu*, lângă com. Predeşti, jud. Dolj, numit şi *Comăreţiu*, se explică prin numele de persoană *Comarete* (> *Comareti* > *Comareţu*)[92].

Tot la 1438, a fost menţionată siliştea *Comareva*, probabil pe lângă Corod[93].

[82] Gheorghe Bolocan, *op. cit.*, p. 176.

[83] Lucia Apolzan, *Carpaţii – tezaur de istorie. Perenitatea aşezărilor risipite pe înălţimi*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1987, p. 55.

[84] G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinaru-Varone, *Dicţionarul jocurilor populare româneşti*, Bucureşti, Editura Litera, 1979, p. 45.

[85] Vezi şi *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române, 1374–1600*, redactor responsabil Gh. Bolocan, Bucureşti, Editura Academiei, 1981, p. 51; G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 89; Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, Index, Bucureşti, 1933, p. 647.

[86] Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 396–397.

[87] *Documenta Romaniae Historica. A.*, vol. III, Bucureşti, Editura Academiei, 1980, doc. 75, şi la 1503, doc. 285. M. Costăchescu prezintă prima atestare la anul 1431, în *Documente moldoveneşti*, vol. III, 1943, p. 260.

[88] Al. Philippide, *op. cit.*, p. 728.

[89] *Notiţii statistice*, în „Buciumul român", I, 1875, p. 285, s. v. Blândeştii.

[90] *Documenta Romaniae Historica. A.*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei, 1980, doc. 179, p. 253; Alexandru I. Gonţa, *Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV–XVII (1384–1625). Indicele numelor de persoane*, ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei, 1995, p. 116.

[91] Alexandru I. Gonţa, *op. cit.*, p. 91.

[92] Gheorghe Bolocan, *op. cit.*, p. 176.

[93] *Documenta Romaniae Historica. A.*, vol. I, Bucuresti, Editura Academiei, 1980, doc. 186, p. 263; vezi şi p.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

Acest nume a fost slavizat în cancelaria domnească, el, în realitate, fiind probabil fem. lui *Comarău*, derivat al lui *Comar(u)*, nume de persoană, cu suf. *-ău*. Din neamul lui *Comarău* era *Comarici*, boier.

Sinonimele lui *comarnic* sunt: *cămară, celar, cerdac, cobăr, coliba strungii, coşar, cotar, coteţ, foişor, geandâr, leasă, pat/pătul/pătulă, pod, poliţă, spătar, şatră, şofru/şoapră, şură*; ar. *gătru*[94]; se vede că, de la sensul „acoperiş" s-a trecut la cel de „loc apărat" sau „poliţă sub un acoperiş".

O variantă a lui *comárnic* este *comanic*, întâlnită într-un singur text folcloric citat în *Dicţionarul limbii române*: „Şi, ca frate, că ţi-oi da/O mioară d-o căldare,/Brânză dulce din sădilă,/Caşcaval din comanic,/Cum stă bine la voinic."[95]. În *Micul dicţionar academic*, *comanic* este prezentat ca având etimologie necunoscută, probabil cu sensul „comarnic". De fapt este un derivat al apelativului *coman* cu suf. *-ic*, iar *coman*, atestat ca nume de persoană, este un derivat al lui *coamă* cu suf. augmentativ *-an*. Aici accentul pe *í*, *comaníc*, este în rimă (vezi şi *Micul dicţionar academic*). Singurul exemplu din Tocilescu este dintr-o baladă, unde cuvântul rimează cu *voinic*. Aşa şi în următorul context, „Toată vara-n comarnic/Şohan nu lucră nimic"[96], *comarnic* are accentul pe *i*, fiind în rimă cu *nimic*. Este de reţinut că la aromânii din Gramoste, este un sat numit *Comanic*[97], dar lipseşte din lucrarea lui Capidan, *Toponymie*[98].

Şi Nijloveanu[99] are un text folcloric în care apare cuvântul *comanic*: „Brânză dulce din comanic", explicat în *Glosar*[100] prin „sedila". Cu *r* înlocuit prin *l*, găsim cuvântul în versul: „Unt dulce din comalnic", sau deformat în *comabrici*: „Unt dulce din comabrici", ambele versuri dintr-o variantă a baladei *Costea* (în vol. *Cântecele şi poveştile Oltului*, p. 127, 129). Probabil *comabrici* se explică prin *comarici*, cu un *b* epentetic.

În *Dicţionarul onomastic românesc*[101] se înregistrează numele *Coma, Coma Auraru, Comcea, Comin, Comino* [= Cominu], *Comoe* [= Comoaia!]. Apoi *Comasca*, braţ al Dunării la Giurgiu, despre care autorul scrie: „ar putea explica tt. [= toponimele] *Gura Comăşteni* şi *Comoşteni*. Cu suf. *-şa*, *Comşa*, nume actual folosit în Ardeal şi Muntenia, derivat de alţii din *Coman*, fără a explica apocopa lui *-an*". Aici trebuie să spunem că numele *Coma* se explică prin subst. *coamă*.

[94] *Dicţionarul limbii române*, publicat de Academia Română, Bucureşti, 1913 – 1949, p. 587.

[95] Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, Bucureşti, 1900, p. 116; în ediţia Datcu, vol. I, p. 280.

[96] Tache Papahagi, *op. cit.*, p. 57.

[97] Ioan Nenițescu, *De la românii din Turcia europeană. Studiu etnic şi statistic asupra aromânilor*, Bucureşti, 1895, p. 27.

[98] Theodor Capidan, *Toponymie macédo-roumain*, în „Langue et littérature. Bulletin de la section littéraire", vol. III, nr. 1 et 2, Bucureşti, 1946.

[99] Ion Nijloveanu, *Poezii populare de pe Argeş şi Olt*, în seria *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, vol. IV, p. 431–825, Bucureşti, Editura Minerva, 1969, p. 465.

[100] *Ibidem*, p. 814.

[101] N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963, p. 271.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

Iorgu Iordan înregistrează numele *Coamă*, pentru care trimite la o comparație cu numele topic *Coama Calului*[102]. *Comasca* este femininul lui *Coma* cu suf. *-ască*, așa ca în fem. *Popásca* de la *Pop* sau *Popa*. În *Comșa*, suf. *-an* din *Coman* a fost înlocuit cu *-șa*. *Comoșteni* este un plural al lui *Coma* cu suf. *-oște*, ca în *Popoște*, pl. *Popoșteni*. *Comășteni* este variantă a numelui *Comoșteni*.

De la numele propriu *Comar* au fost derivate numele satului *Comărești*, al satului *Comarca* și numele de persoane *Comariciu* și *Comarița*[103].

Se crede că de la cumani ne-a rămas numele de persoană (nume unic, dar și de familie) *Cóman*. În *Dicționarul onomastic românesc*[104], totuși, autorul scrie: „accentul și vocala *o* în loc de *u* (căci poporul se numea *cuman*, *-ia*) ar sugera derivația numelui de persoană din tema obscură COMA". Sunt prezentate numele *Coman*, *-a* (fem.), *-i* (sat); *Comănea* (top.), *Comănariul* (Ard.), care poate fi cu sens de apart[enență] loc[ală]". Cu suf. *-aș*, *Comănaș*, apoi nume formate cu suf. *-ca*, *-cea*, *-eciu* (ca în *Comăneciu*), *-iciu* (*Comăniciu*), *Comănel*, *Comeanel*, *Comăniță*, *Comănoiu*. Se precizează că: „Toponimul *Vadul Cumanilor* n-are raport cu antroponimele".

N. A. Constantinescu are dreptate: prin „tema obscură COMA" se poate explica numele *Coman*. Dar noi am arătat că această temă este variantă a rom. *coamă*, extrasă din nume precum *Coman* etc. Și adăugăm acum: din derivate ale lui *coamă*: *comiță*, *comușoară*, *comat*, *-ă*, *încomat*, *comos*, *-oasă*, *comar*, *comană*, „coama casei", *comarac* (var. a lui *comanac*). Reținem că apelativul *comán* (în munții Sucevei) are sensul „drac" și, *prin ext.*, „om asemănător cu dracul, de urât ce-i"[105].

În Moldova, numele de persoană *Coman* apare mai întâi într-un document de la 1398[106], numindu-se astfel un boier hotarnic „de pinprejur", deci vecin, care participă la delimitarea unei proprietăți, reamintit în anul 1404, împreună cu proprietatea sa numită *Comana*[107]. Cu un an înainte, în 1403, este amintit satul *Comanăuți*, „pe pârâul Crasna, care este la Cobâle", în ținutul Neamțului, azi dispărut[108], variantă de cancelarie cu suf. ucr. *-ăuți* a numelui *Comănești*.

În 1448, este menționată *selișteа Comăreștilor* în gura Cneajei, jud. Galați[109], nume amintit și la 1459[110]. În secolele al XV-lea și al XVI-lea, numele *Coman*, unic sau și de familie, are o frecvență destul de mare în documentele moldove-

[102] Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 142.

[103] N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 247.

[104] *Ibidem*.

[105] *Dicționarul limbii române*, 1913–1949, București, Editura Academiei Române, f. a.

[106] *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1975, doc. 6, p. 7–8.

[107] *Ibidem*, doc. 19, p. 27.

[108] *Ibidem*, doc. 18, p. 26.

[109] *Ibidem*, doc. 280, p. 398.

[110] *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1976, doc. 87, p.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

neşti[111]. O mare prezenţă are numele *Coman* şi în Ţara Românească, întâlnit şi în numeroase nume topice, începând cu anul 1400[112].

Christian Ionescu spune că migratorii cumani s-au aşezat la noi după anul 1223, „când o parte dintre ei s-au aşezat în Câmpia Dunării şi Ungaria"[113], dar, precizăm noi, în Moldova s-au aşezat cu mult înainte. Cu toate acestea, cumanii, fiind nomazi, fără aşezări stabile, nu au lăsat urme importante în limba română. Probabil *Caracal*, *Teleorman*, *Vadul Cumanilor*. Mai departe, Chr. Ionescu arată că este greu de găsit urme cumane în antroponimia noastră. „În primul rând numele acestei populaţii este în limba română un neologism de origine savantă; în al doilea rând, şi de o mare importanţă este faptul că numele pers. *Coman* se deosebeşte de numele populaţiei *cumán* prin poziţia accentului". Numele are vechi atestări, iar la sârbi şi croaţi numele *Koman* este atestat în secolul al XII-lea. Autorul încheie însemnările despre acest antroponim spunând că „numele personal *Coman* a fost apropiat de *Coma*, *Comcea*, *Comşa*, derivate dintr-o temă antroponimică *Com-*, despre care afirmaţii sigure nu se pot face (s-a sugerat legătura cu lat. *Comatus* şi gr. *Komaios*, din *coma* «coamă» sau *Cosma*). Amintirea cumanilor ar putea fi păstrată doar în toponimie (*Comana*)".

Mai amintim că un oronim cunoscut în apropierea lacului Scutari este *Kom*[114], *Komani* este o regiune în Muntenegru[115], *Komarani* este o localitate în zona Raguza[116], azi Dubrovnic, în Croaţia, iar *Komarnica* este un curs de apă[117]. Poate că ar trebui amintite şi numele topice *Komin*, câmp, deal şi izvor, şi *Komini*, coastă[118].

Iorgu Iordan scrie că n. f. *Coman(u)* se explică prin cuvântul *cuman* „numele unei populaţii turco-altaice, care a trăit prin părţile noastre" şi trimite la comparaţie cu top. *Comani*, *Comanul*, *coman* „dracul", bg. *koman*. *Comana* este fem. al lui *Coman* şi îl compară cu numele top. *Comana*[119]. Numele *Comanic* este explicat prin *Coman*, cu suf. dim. *-ic*. Mai sunt prezentate n. fam. *Comaniciu* (acelaşi cu *Comăniciu*), *Comaniuc* cu suf. ucr. *-iuk*. Explicaţie greşită prezintă Iordan şi pentru numele *Comarnescu*: acesta ar fi ucr. *Komarnja* „colectiv de la *komar* «ţânţar»", comparat cu numele top. *Comarna*. „Ar putea fi şi «românizarea» numelui următor (cu înlocuirea sufixului *-schi* prin *-escu*, iar numele următor este *Comarnischi*, care

[111] *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, I – 1975, II – 1976, III – 1980, Bucureşti, Editura Academiei Române. Vezi şi Alexandru I. Gonţa, *op. cit.*, p. 116.

[112] *Documenta Romaniae Historica. B. Ţara Românească*, I – 1966, II – 1972 ş. a., Indici, Bucureşti, Editura Academiei. Vezi şi *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. II (C–D). Sub redacţia prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, Craiova, Editura Universitaria, 1995.

[113] Christian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1975, p. 88–89.

[114] Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, Bucureşti, Editura Academiei Populare Române,1959, p. 36, 177.

[115] *Ibidem*, p. 60.

[116] *Ibidem*, p.133.

[117] *Ibidem*, p. 62.

[118] *Ibidem*, p. 66.

[119] Iorgu I

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

se explică prin pol. *Komarnitski* sau (şi) bg. *Komarnitski*". La *Comarciuc* nu se prezintă nici o explicaţie, deşi este clar că la numele românesc *Comar/Comaru* a fost adăugat, ca în foarte multe cazuri în Bucovina, sufixul ucr. *-ciuc*. *Comă* este, după Iordan bg. *Koma*, femininul lui *Komo*, şi nu românesc. Mai sus am vorbit despre acest nume, care este un împrumut românesc în bulgară.

*

O discuţie aparte comportă subst. *comanac/comănac*, cu o prezentare amplă în *Dicţionarul limbii române*, unde i se consemnează sensurile: 1) „(folosit mai ales în Moldova; în alte părţi a dispărut sau este învechit) acoperământ de cap la bărbaţi, în unele părţi împletit cu andreaua, din canură sau din pănură de suman, negru sau lăiu, un fel de cuşmă din suman negru, răsfrântă în sus la partea de jos, un fel de căciulă sau clabăţ rotundă, purtată mai ales de ciobani, mai demult şi de haiduci (era de culoare verde), de diferiţi slujbaşi, de darabani, de boieri şi chiar de domn"; 2) „acoperământ de cap de pâslă (de obicei de culoare brună), fără streaşină, al călugărilor şi călugăriţelor, pentru uzul zilnic; este mai scund decât culionul (care se poarta la slujbă) şi decât caucul şi potcapul"; 3) „capac de căldare"; 4) „bucată de lemn tăiată verde, ramură de copac curăţită de crăci şi frunze"; 5) „crucea vâslei, mâner de lemn transversal la capătul vâslei". Are mai multe variante, între care *comăiác* şi *cumarác*. În unele locuri *comănac* este „pălărie de paie, cu bordure late; o poartă mai ales femeile"[120].

*

Autorii *Dicţionarului limbii române* au constatat că acest cuvânt se întâlneşte la istroromâni în formele *coromâc* şi *cumarâc* „pălărie". Scriban l-a pus în legătură cu sb. *kalamank* „scufie care se pune pe capul copiilor nou născuţi" (ceh. *kalaman* „un fel de postav de lână", rus. *kalamanjonok* „ţesătură netedă de cânepă sau de in", pol. *kalamanjka* „un fel de postav de lâna", după Berneker) şi „e acelaşi cuvânt ca m. lat. *calamancum*, *calamaucum*, «căiţă»". „Avem a face cu un cuvânt, după toată probabilitatea, de origine orientală [(...)] despre care nu putem şti pe ce cale şi în ce timp a pătruns la noi". Consideraţiile care urmează în *Dicţionarul limbii române* reprezintă numai presupuneri, din care cauză nu le reţinem.

Autorii *Micului dicţionar academic* prezintă explicaţia prin sb. *kalamank* drept etimologie sigură, ceea ce ne surprinde. Tot ca împrumut slav îl consideră şi autorii *Scurtului dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*[121], care trimit la o comparaţie cu scr. *kalamank* „scufie pentru copii mici".

Această explicaţie forţează lucrurile, încercându-se impunerea unei etimologii false.

Noi admitem părerea Zamfirei Mihail, anume că etimologia lui *comănac* este

[120] „Grai şi suflet", Revista Institutului de Filologie şi Folclor, VI (1933–1934), Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., 1934, p. 235.

[121] *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*, Chişinău, Academia de Ştiinţe a R.S.S. Moldoveneşti, Institutul de Limbă şi Literatură, Redacţia principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 19

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)

necunoscută[122]. De la această constatare trebuie să plece orice nouă încercare de a-i explica originea.

Dacă avem în vedere primele sensuri ale lui *comănac*, aşa cum sunt prezentate în *Dicţionarul limbii române*, constatăm că el denumeşte obiecte de acoperit capul, făcute de obicei din postav. Prin extensiune, se explică şi celelalte sensuri, pe care le socotim mai noi.

Am văzut că printre variantele cuvântului găsim *cumarac* şi *comăiac* şi că la istroromâni găsim *coromac* şi *cumarac*, dar Traian Cantemir a înregistrat şi *comarac*[123], şi recunoaştem în *cumarac* o variantă a lui *comarac* cu închiderea lui *o* la *u*, iar în *coromac* o variantă a lui *comarac*, în care s-a petrecut metateza lui *r/m* (**comorac* >*coromac*), iar prezenţa celui de al doilea *o* se poate explica prin asimilarea lui *a* sub influenţa consoanei bilabiale *m*. Rezultă că forma *comarac* este un derivat al lui *comar* cu suf. *-ac*, iar despre *comar* amintim că este prezent în dacoromână şi că are mai multe sensuri. Reamintim, de asemenea, că şi dacoromânii cunosc varianta *cumarac* pentru *comanac*. Goran Filipi a înregistrat *kumarak* cu sensul „pălărie"[124].

*

Deducem din cele prezentate că la baza apelativelor *comarnic*, *comar*, *comarnă*, *comanic*, *coman*, *comănac* şi a numelor proprii corespunzătoare stă subst. *coamă*, cu sensurile prezentate, din ale cărui derivate s-a extras tema *com-*.

[122] Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Bucureşti, Editura Academiei, 1978, p. 140.

[123] Traian Cantemir, *Texte istroromâne, culese de...*, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 162.

[124] Goran 307.

BDD-A32887 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:42 UTC)